مسئوولیت متن و شکل بدوش نویسندهٔ مضمون میباشد، عقیدهٔ نویسنده لزوماً نظر افغان جرمن آنلاین نمی باشد

محمد صالح گردش ۰۲/۱۱/۲۰۲۲

ریشهٔ تعدادی از کلمه های زبان پشتو در اوستا

(قسمت اول)

«جونت» یکی از کلمه هایی ست که در هات ۳۱ بند ۳ آمده و به معنی زنده و جاندار شده است. هیأت های دیگر این کلمه در اوستا «جیوتو» و نیز «جیاتو» می باشد. این کلمه از ریشه مصدر «جی» و «جو» دانسته شده است. پس کلمهٔ جونت (جوند) همان کلمه یی ست که در زبان پشتو به هیأت «ژوند» و نیز «ژوندون» کار برد دارد. ممکن است که کلمهٔ «جَوَند» اسم یکی از ولسوالی های ولایت بادغیس از ریشه همین کلمه بوده باشد و این هم می تواند نمایان گر مشترکات فرهنگی و زبانی مردم این نواحی با پشتون ها باشد. ممکن که این کلمه یکی از کلمه های زبان سانسکریت بوده باشد؛زیرا کلمهٔ «جِیون» در زبان هندی به معنی زندگی نیز با این ریشه پیوند خواهد داشت. جالب است که در زبان روسی نیز زنده جان را «ژُوُی» می گویند. در کردهٔ ۲۶ فروردین یشت، فروهر یکی از مقدسین به نام « اَرِجَوَن» ستوده شده است. این کلمه که از نظر من به معنی «کَشندهٔ زندگی» خواهد بود، یکی از ترکیب هایی ست از ریشه کلمهٔ جونت به معنی زنده در اوستا.

کلمهٔ «آدانَ » که در هات ۳۰ بند ۷ آمده است، به معنی پاداش شده است. هیأت های دیگری ازاین کلمه در اوستا «آدا»، «ادا» و «اذا» می باشد چنان که در بند های ۱۱ و ۱۲ یسنا، هات ۳۳ و بند ۱ از هات ٤٨. آدانَ (آدا، ادا، اذا) از مصدر «دا» و در گزارش پهلوی (زند) به دهشن گردانیده شده و دهش و پاداش روز شمار مراد است. این کلمه هم برای پاداش نیکوکاران بکار رفته و هم از برای پادافره گناهکاران. ر. ک: (یادداشتهای گاتها، ص ٨٦)

پس اگر بخواهیم رد پای کلمهٔ ادا را در زبان های فعلی جست جو نماییم یکی از کلمه ها کلمهٔ «هدار» به معنی کیفر در زبان پشتو خواهد بود که از لحاظ بار معنایی و هم از لحاظ ادایی، البته با در نظر داشت صد ها سال و تغییرات ممکن در سیر کلمه ها، با این کلمهٔ اوستایی پیوند خواهد داشت.

«درِگوَنت» کلمه ایست که در اوستا بسیار آمده چنان که در هات ۲۹ بند۲ و جاهای دیگر، این کلمه به معنی دروغ مند شده است. پس اگر کلمهٔ دروغ در زبان پارسی ازین سرچشمه آمده باشد، کلمه درواغ در زبان پشتو نیز از همین ریشه خواهد بود.

«جَوَرَ» کلمه یی ست که در هات ٤٨ بند ۸ در گات ها آمده و به معنی سنجیدن گرفته شده است. اما پورداود در همان جا می افزاید که بنیاد این کلمه روشن نیست. بارتولومه آن را عبارت دانسته از سنجیدن کردار های مردمان در روز پسین. ر. ک: (یادداشت های گاتها، ص ٣١٤). پس این کلمه نیز از روی سیاق کلام معنی گردیده که البته معنای قابل قبولی نیز شده است. اما این کلمه در زبان پشتو تا حال موجود و کاربرد همه گانی دارد و آن کلمهی «جَوَر» به معنی عمیق است و در بعضی گویش های زبان پشتو به هیأت «ژَوَر» نیز اداء میگردد. به نظر این قلم کلمهٔ جَوَر در این جا ممکن است به معنی «تعمق» بوده باشد و به طور مشرح، تعمق به کردار مردمان در روز پسین. ممکن به نظر می رسد که کلمهٔ «ژرف» در پارسی نیز از همین اصل و بنیاد خواهد بود که بعد ها درین زبان شکل گرفته باشد.

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ